

Innst. 255 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 58 L (2016–2017)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne- og likestillingsdepartementet legger med dette fram forslag om at det innføres en hjemmel i barneloven § 70 som gir arbeids- og velferdsetaten (Nav) adgang til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år. Det foreslås videre at retten etter barneloven § 78 til å motregne i enkelte tilfeller der det er betalt for mye i barnebidrag, utvides til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene. I dag omfatter motregningsadgangen bare tilfeller der et bidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller § 76 (midlertidig vedtak).

Forslagene til endringer i barneloven er en del av en helhetlig gjennomgang av reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter. Den samlede gjennomgangen har resultert i forslag til endringer i både lov og sentrale bestemmelser i forskrift. Departementet gir derfor for helhetens skyld også en kortfattet framstilling i lovproposisjonen av forslagene til forskriftsendringer.

1.2 Forslagene i høringsnotatet

Reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år som er gjennomgått i punkt 3 i proposisjonen, føl-

ger av lov og forskrift. Nedenfor følger en kort oversikt over forslagene i høringsnotatet:

- Skoleelevens egen inntekt over 45 900 kroner skal gis større og mer direkte betydning for bidrags størrelse. Dette vil bidra til at bidraget blir lavere (forskriftsendring).
- Departementet ba om høringsinstansenes syn på om det bør innføres et generelt fradrag i alle saker ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år på 10 prosent for å kompensere for at størrelsen på bidrag etter fylte 18 år øker (forskriftsendring).
- Det innføres en lovhjemmel som gir Nav adgang til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner. Dette vil effektivisere saksbehandlingen og motvirke misbruk av ordningen (lovendring).
- Det innføres en ny sjablong for boutgiftene som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden. Forslaget gir lavere bidrag for bidragspliktige med flere barn (forskriftsendring).
- Regelen om at bidraget ikke skal settes lavere enn utbetalt barnetillegg, skal ikke lenger gis anvendelse ved delt bosted. Forslaget hindrer urimelige utslag for bidragspliktige med delt bosted (forskriftsendring).
- Bidragsevnevurderingen skal tilpasses den nye trinnskatten trinn 3 og 4, som erstatter den tidligere toppskatten (forskriftsendring).
- Motregningsadgangen utvides til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene. Dette vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på (lovendring).
- Det innføres en adgang til å fastsette gebyr i enkelte utenlandssaker. Dette vil bety større like-

behandling av bidragssakene uavhengig av om det er nasjonale eller internasjonale saker, samtidig som foreldrenes felles ansvar for private avtaler også tydeliggjøres for utenlandssakene (forskriftsendring).

- Av forenklingshensyn gjøres unntak fra automatisk justering av barnebidrag i utenlandssaker (forskriftsendring).

1.3 Høringsinstansenes merknader

Høringen gir bred støtte til å gå videre med forslagene til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år, både lov- og forskriftsendringer, med unntak av følgende forslag til forskriftsendringer:

- Forslaget om at skoleelevens egen inntekt over 45 900 kroner skal gis mer direkte betydning ved fastsettelsen av størrelsen på bidrag etter fylte 18 år.
- Innføring av et nytt generelt fradrag på 10 prosent i underholdskostnaden ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år.
- Innføring av en ny sjablong for boutgiftene i underholdskostnaden som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden.

Flertallet av høringsinstansene har innvendinger til disse tre forslagene.

På bakgrunn av høringsuttalelsene vil departementet ikke gå videre med forslaget om å innføre en ordning med et generelt fradrag på 10 prosent i underholdskostnaden ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år eller forslaget om en ny sjablong for boutgifter som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden.

Når det gjelder forslaget om at ungdommens inntekt over 45 900 kroner skal gis mer direkte betydning ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, vil departementet følge opp dette forslaget, men slik at det modereres, både mht. innslagspunkt og hvor stor del av inntekten som skal trekkes fra bidraget.

Høringsinstansene er gjennomgående positive til forslagene til lovendringer i barneloven. Enkelte av de konkrete synspunktene til høringsinstansene vil bli tatt opp nedenfor i forbindelse med drøftingen av de enkelte spørsmål forslagene reiser.

1.4 Utvidet hjemmel til å innhente informasjon om skolegang fra utdanningsinstitusjoner

1.4.1 Gjeldende rett

Etter barneloven § 70 syvende ledd andre punktum har Nav uten hensyn til taushetsplikten hjemmel til å innhente inntektsopplysninger fra blant annet arbeidsgiver, skatteetaten mv. ved fastsettelsen av barnebidrag, men ikke fra utdanningsinstitusjoner.

1.4.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å innføre en lovhjemmel som gir Nav adgang til å innhente nødvendig informasjon om elevstatus direkte fra utdanningsinstitusjoner, blant annet videregående skoler. En slik lovhjemmel vil effektivisere saksbehandlingen ved at Nav gis adgang til å innhente de nødvendige opplysningene direkte fra utdanningsinstitusjonene uten samtykke fra ungdommen på forhånd. Dette kan motvirke misbruk av ordningen i tillegg til å være konfliktdependende. Departementet la videre til grunn at hjemmelens rekkevidde skulle være begrenset til kun å innhente helt konkrete opplysninger om status som elev eller lærling.

1.4.3 Høringsinstansenes merknader

Jussformidlingen, Fellesorganisasjonen, Advokatforeningen, Norsk Sykepleierforbund, Datatilsynet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og AVYO (medlemsforbund i Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund) har uttalt seg og støtter i all hovedsak forslaget.

1.4.4 Departementets vurdering

En hjemmel for Nav til å innhente opplysninger om elevstatus ved søknad om fastsettelse og endring av bidrag etter fylte 18 år vil etter departementets vurdering forenkle saksbehandlingen og bidra til en mer effektiv forvaltning av ordningen. Samtidig vil en slik hjemmel også gi mulighet for å undersøke eventuelle påstander om at ungdommen har avsluttet skolegangen. Dette kan motvirke misbruk av bidragsordningen og virke konfliktdependende.

Nav har allerede etter gjeldende barneloven § 70 syvende ledd andre punktum uten hensyn til taushetsplikten hjemmel til å innhente inntektsopplysninger fra blant annet arbeidsgiver, skatteetaten mv. ved fastsettelsen av barnebidrag. Etter departementets vurdering taler gode grunner for at denne bestemmelsen bør utvides til også å omfatte en adgang til å innhente visse opplysninger fra utdanningsinstitusjoner. Det legges til at Lånekassen allerede etter lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) § 23 er gitt adgang til å innhente opplysninger om en søkers student- eller elevstatus fra utdanningsinstitusjonen.

Jussformidlingen savner at departementet i større grad tar stilling til hvordan man kan bøte på manglende samtykke, og bemerker at det kan anses som ubehagelig for den enkelte dersom det oppdages at Nav har henvendt seg til utdanningsinstitusjonen uten vedkommendes samtykke og kunnskap.

Når Nav ikke mottar nødvendig dokumentasjon direkte fra ungdommen, innhentes det i dag ikke samtykke fra ham/henne. Nav fatter i slike tilfeller

vedtak ut fra de tilgjengelige opplysningene i saken, noe som ofte fører til at ungdommen får avslag på sin søknad om bidrag etter fylte 18 år. I mange tilfeller viser det seg så i klageomgangen at informasjonen Nav har hatt tilgang til og truffet vedtak på grunnlag av, har vært mangelfull fordi ungdommen ikke har framlagt de nødvendige opplysningene før i klageomgangen. Dette medfører ekstraarbeid og lang saksbehandlingstid i sakene det gjelder. Etter departementets vurdering bør Nav gis adgang til å innhente de nødvendige opplysningene direkte fra den aktuelle utdanningsinstitusjonen i den konkrete sak, uten samtykke fra ungdommen på forhånd. Krav om samtykke vil medføre merarbeid for Nav, og det kan forsinke saksbehandlingen i de tilfellene ungdommen ikke svarer eller ikke gir slikt samtykke. Rask og enkel tilgang på informasjon om elevstatus kan forhindre konflikt i de tilfellene der det er uenighet mellom bidragspartene om dette vilkåret er til stede. Det kan også forhindre at den bidragspliktige pådrar seg bidragsgjeld, eller at ungdommen mottar bidrag som det ikke var grunnlag for.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at hjemmelens rekkevidde skulle være begrenset til kun å innhente konkrete opplysninger om status som elev eller lærling. Arbeids- og velferdsdirektoratet har imidlertid i høringen bedt om at lovhjemmelen utvides slik at Nav i tillegg til informasjon om at skolegangen er påbegynt, i gang eller avsluttet, også gis anledning til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner om studieprogresjon, bytte av linjer og omfanget av studiet.

Departementet foreslår etter dette at det innføres en hjemmel for Nav til å innhente nødvendige opplysninger fra utdanningsinstitusjoner om skolegangen er påbegynt, i gang eller avsluttet, og også nødvendige opplysninger om studieprogresjon når dette er nødvendig og av betydning for å vurdere om vilkårene for bidrag etter fylte 18 år er oppfylt.

Det vises til lovforslaget barneloven § 70 syvende ledd.

1.5 Utvidet motregningsadgang

1.5.1 Gjeldende rett

Dersom en bidragspliktig har betalt for mye i barnebidrag, er det etter barneloven § 78 fjerde ledd adgang til å motregne i framtidige barnebidrag i enkelte tilfeller.

Etter barneloven § 78 fjerde ledd er det adgang til å motregne i framtidige barnebidrag der et oppgjort barnebidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak). Bestemmelsen omfatter ikke tilfeller der et tidligere avtalt barnebidrag blir endret og satt ned av Nav etter søknad fra en av partene, og den er i praksis tolket slik at den ikke omfatter motregning etter klage. I

disse tilfellene vil de ulovfestede reglene om motregning komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

1.5.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at motregningsadgangen utvides fra å omfatte adgang til å motregne i framtidige bidrag der et oppgjort bidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak), til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd. Dette vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på.

1.5.3 Høringsinstansenes merknader

Advokatforeningen, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Jussformidlingen har avgitt uttalelse. Advokatforeningen og Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter forslaget fullt ut. Jussformidlingen støtter også forslaget, men har noen innvendinger.

1.5.4 Departementets vurdering

Når en av partene i en bidragssak søker om endring av et allerede fastsatt bidrag, skal det fastsatte bidraget betales inntil nytt vedtak blir fattet. Barnebidrag endres som hovedregel fra og med måneden etter at søknaden kom inn. Fra en søknad om endring av barnebidrag settes fram til den er ferdigbehandlet, kan det gå noe tid, og den bidragspliktige kan dermed i mellomtiden ha betalt for mye i barnebidrag dersom det treffes vedtak om nedsettelse av barnebidraget. Etter gjeldende bestemmelse kan den bidragspliktige be om motregning i dette tilfellet. Det samme gjelder der barnebidraget settes ned ved endelig vedtak som erstatter et midlertidig vedtak.

Blir derimot et barnebidrag satt ned etter klage, eller et tidligere avtalt barnebidrag blir satt ned av Nav etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd, er det ikke motregningsadgang etter loven, selv om det faktiske forholdet – at det er betalt for mye i barnebidrag – er det samme. Det innebærer at dersom den bidragspliktige i disse tilfellene har betalt det pålagte bidraget og barnebidraget blir satt ned, har vedkommende ikke rett til å motregne det for mye betalte barnebidraget i framtidige barnebidrag. De ulovfestede reglene om motregning vil her komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

I praksis forekommer det ofte at den bidragspliktige har betalt for mye som følge av at saksbehandlingen har tatt tid i tilfeller der et barnebidrag settes ned etter søknad eller der et tidligere avtalt barnebidrag settes ned etter søknad fra en av partene. Selv om det følger av de ulovfestede reglene om motregning at det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, får ofte ikke den bidragspliktige tilbakebetaling på denne måten. Dette kan oppleves som urimelig og tungvint for den bidragspliktige, som i slike tilfeller er henvist til å innkreve det for mye betalte barnebidraget gjennom namsmannen. Innkreving gjennom namsmannen er tids- og kostnadskrevende, og dersom det tas utlegg, vil skyldner (bidragsmottaker) bli påført gebyr ved begjæring, utlegg og dekning. Adgangen til å gjøre opp fordringer gjennom motregning er derimot en effektiv og enkel måte å få inn utestående krav på og påfører ikke partene ekstra kostnader.

Etter barneloven § 78 fjerde ledd er det Nav Innkreving som er tillagt skjønnsutøvelsen for hvordan bidrag skal motregnes. Det er et mål ved motregning av bidrag at for mye betalt bidrag skal motregnes så raskt som mulig, samtidig som barnets behov for forsørgelse skal ivaretas. Det innebærer at hver enkelt sak må vurderes særskilt, hvor momenter som partenes økonomi og bidragets størrelse er av betydning for både motregningsbeløp og -periode. Nav Innkreving opplyser at de ikke har erfart at deres skjønnsutøvelse med tanke på motregningsbeløpets størrelse er et særskilt problemområde.

Departementet foreslår etter dette at adgangen til å motregne for mye betalt barnebidrag i framtidige betalingsterminer etter barneloven § 78 fjerde ledd utvides til også å omfatte tilfeller der barnebidraget er satt ned etter klage, og tilfeller der et privat avtalt barnebidrag etter søknad blir satt ned av Nav, jf. barneloven § 70 andre ledd. Med en utvidet motregningsadgang som skissert vil en bidragspliktig som har dekket mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, få dekket sitt utestående krav på en enkel og effektiv måte. Fradraget vil som tidligere skje på den måten og for de terminene som Nav finner rimelig.

Det vises til lovforslaget barneloven § 78 fjerde ledd.

1.6 Regelteknisk endring i barneloven § 83 a

Ved forberedelsen av lov 21. juni 2013 nr. 64 endringer i barneloven, ble oppdatering av en henvisning i barneloven ved en inkurie oversett. Dette gjelder barneloven § 83 a, hvor henvisningen til barneloven § 10 andre ledd skal være barneloven § 70 syvende ledd. Departementet foreslår at dette rettes opp. Det vises til lovforslaget barneloven § 83 a.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arild Grande, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Anders Anundsen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, merker seg at Arbeids- og velferdsetaten (Nav) har behov for å kunne innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner om ungdommens status som elev og eventuelle progresjon for å fastsette bidrag etter fylte 18 år. Alternativet faglig progresjon omfatter opplysninger om linjebytter, omfang av studiet, etc., men ikke informasjon om karakterer. Den nødvendige informasjonen er ungdommene i dag selv pliktige til å dokumentere, og i de tilfellene dette ikke gjøres, kan situasjonen være at søker får avslag, eller på den annen side at fastsatt bidrag løper selv om vilkårene ikke er oppfylt. I tillegg vil den foreslåtte endringen i lovens § 70 medføre en forenkling og effektivisering av saksbehandlingen.

Komiteen merker seg også at det er ønsket en utvidelse av motregningsadgangen, som nå er begrenset til å gjelde tilfeller der et bidrag blir satt ned etter barneloven enten som endring eller midlertidig vedtak. Den foreslåtte lovendringen medfører at adgangen til å motregne for mye betalt barnebidrag i framtidige betalingsterminer også gjelder i de tilfellene hvor barnebidragene er satt ned etter klage eller etter søknad. Dette har til hensikt å forenkle og effektivisere tilbakebetaling av utestående krav.

Komiteen anerkjenner at begge disse lovendringene sannsynligvis vil medføre effektivisering av saksbehandlingen hos Nav. Når det gjelder innhenting av informasjon fra utdanningsinstitusjoner, merker komiteen seg at departementet også mener at en slik hjemmel vil kunne motvirke misbruk av bidragsordningen og virke konfliktdempende. Komiteen viser til høringsuttalelsen fra Jussformidlingen, som påpeker at det kan anses som ubehagelig for den enkelte at Nav henvender seg til utdanningsinstitusjonen uten vedkommendes samtykke, og merker seg derfor behovet for å holde ungdommene informert om hvordan Nav vil innhente informasjon fra utdanningsinstitusjonene. Når det gjelder utvidelse av motregningsadgangen, viser komiteen til høringsuttalelsen fra Jussformidlingen, som etterlyser klare retningslinjer for hvordan Nav skal motregne i framtidige barnebidrag, gjerne inkludert en øvre grense for hvor mye det skal være adgang til å trekke månedlig. Dette for å tilrettelegge for en viss forutsigbarhet for ungdommene som får bidraget redusert som følge av motregningsadgangen.

Komiteen merker seg at i tillegg til de to ovenfor nevnte lovendringene har departementet også foreslått flere forskriftendringer, der flertallet av høringsinstansene har innvendinger til tre av disse forslagene. På bakgrunn av høringsuttalelsene har departementet valgt å bare gå videre med ett av disse tre forslagene, og det er forslaget om at skoleelevens egen inntekt over 45 900 kroner skal gis mer direkte betydning. Komiteen viser til at departementet har forsøkt å imøtekomme høringsinstansenes innvendinger ved å moderere sitt opprinnelige forslag og foreslå at bare en fjerdedel av barnets inntekt over 68 850 kroner går til fradrag i det fastsatte bidraget. Den andre fjerdedelen tilgodeses den andre forelderen, siden ungdommens kostnader skal deles mellom foreldrene. Slik mener departementet at de tydeliggjør foreldrenes hovedansvar for forsørgelsen gjennom ungdommens videregående skolegang, samtidig som ungdommen selv gis et økt ansvar for egen forsørgelse uten at insentivet til å jobbe ved siden av skolen forsvinner.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)

I

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 70 syvende ledd skal lyde:

Foreldra har plikt til å opplyse det organet som skal handsome fastsetjinga av tilskotet, om kva arbeid, utdanning, inntekt og formue dei har, og elles om alt anna som kan ha noko å seie for fastsetjinga av fostringstilskotet. For å fastsetje tilskotet kan organet utan omsyn til teieplikta krevje dei opplysningane som trengst frå arbeidsgjevarar, likningsstell, arbeids- og velferdsetaten og forsikringsselskap, bankar og andre som forvarer eller forvaltar formueverdiar. *For å fastsetje tilskot etter at barnet har fylt 18 år, kan organet utan omsyn til teieplikta krevje opplysningar frå utdanningsinstitusjonar om skulegangen er i gang, held fram eller er avslutta og om fagleg progresjon.*

§ 78 fjerde ledd skal lyde:

Vert tilskot som er gjort opp, sett ned etter § 70 andre stykket, § 74 eller § 76 eller etter klage, kan den tilskotspliktige krevje at Innkrevjingssentralen for fostringstilskot gjer fradrag i pålagt lønnstrekk m.m. på den måten og for dei terminane som sentralen finn rimeleg.

§ 83 a skal lyde:

Når avtaler med framand stat med heimel i § 85 andre stykket i lova her eller i bidragsinnkrevingsloven § 2 har reglar om utveksling av informasjon, kan Arbeids- og velferdsetaten utan hinder av teieplikt gi andre medlemsland opplysningar om identitet, adresse eller inntekts- og formuestilhøve for partane i ei bidragssak, eventuelt etter at opplysningane er henta etter § 70 *sjuande* stykket i lova her eller etter bidragsinnkrevingsloven kapittel 3.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 18. april 2017

Svein Harberg

leder

Geir Jørgen Bekkevold

ordfører

